

” [...] de följer inte samma mönster
som merparten av de andra.”

- en diskursanalys kring hur barn skapas som
subjekt i förskolepersonals tal

Av: Ali Kanni

Handledare: Linda Murstedt
Södertörns högskola
| Institutionen för kultur och lärande
| Interkulturell lärarutbildning mot förskola |
Erfarenhetsbaserad | Självständigt arbete 15hp |
Utbildningsvetenskap C | Hötterminen 2017

Abstract

“Children with various intractable behaviors”

The present study deals with the institution in which many children spend a large part of their daily lives and thus their childhood. In preschool, the child is at the center of schooling and a part of a scheme with specific requirements, expectations and hopes.

The aim is to highlight how children are referred to and created as subjects when their behavior challenges or puzzles staff at preschool as a discursive practice.

The understanding that form the basis of this study is preschool staff's experiences from professional practice and the difficulties that may exist when dealing with children that are challenging.

Through interviews with 4 pedagogues and after elucidating different discourses when it comes to children that are challenging on the ground that they relate to how pedagogues talks about children in different context. I've noticed four different discourses, children that upsets the natural order, children and situations of transition, children that puzzles and children and early interventions.

The result of the present study insinuated that it seems to be a discrepancy between the discourses about children that are challenging and the governing that control action and thinking in practice. For this a discourse analytic perspective with focus on power, mainly inspired by Michel Foucault has been used and Fairclough's critical discourse analysis inspired by Gramsci and his use of hegemony.

Keywords: preschool, discourse analysis, challenging behavior, Michel Foucault, Norman Fairclough, Antonio Gramsci

Nyckelord: Diskursanalys, utmanande beteende, Michel Foucault, Norman Fairclough, Antonio Gramsci

Förord

Tack till alla som bidrog med sina kunskaper och medverkan i denna studie, utan er hade det inte varit möjligt att skriva uppsatsen. Tack till min handledare, Linda Murstedt för att du tog dig an handledarskapet, för dina utmanande frågor men framför allt för ditt stöd.

Sist men inte minst ett stort tack till min familj och alla kollegor och vänner för deras uppmuntran.

Vad du säger om mig

Det du tror om mig

Sådan du är mot mig

Hur du ser på mig

Vad du gör mot mig

Hur du lyssnar på mig

Sådan blir jag!

(från ett klotterplank, citerat i Niss och Söderström 2006, s.26)

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehållsförteckning	3
Inledning och bakgrund	4
Styrdokument	6
Syfte & frågeställning	8
Definition av centrala begrepp	8
<i>Barn</i>	8
<i>Problemskapande beteende</i>	9
<i>Barn i behov av särskilt stöd (BiBASS)</i>	9
Tidigare forskning	9
<i>Sammanfattande reflektion av tidigare forskning</i>	12
Teoretisk utgångspunkt	14
<i>Foucaults diskursanalys</i>	15
<i>Fairclough kritisk diskursanalys</i>	18
<i>Hegemoni</i>	19
Metod	20
<i>Etiska överväganden</i>	20
<i>Analys och bearbetning</i>	21
<i>Avgränsningar</i>	22
<i>Forskningsetik</i>	23
Resultat & Analys	24
<i>Barn som rubbar flödet</i>	24
<i>Barn vid övergångssituationer</i>	26
<i>Barn som förbryllar</i>	27
<i>Barns behov av tidiga insatser</i>	29
<i>Diskussion</i>	31
<i>Slutsats</i>	34
<i>Metoddiskussion</i>	35
<i>Vidare forskning</i>	36
Referenser	36
Bilaga	38

Inledning och bakgrund

Margareta Alden, en brittisk läkare under tidig 1900-tal, sa varnande att ” den nation som först erkänner vikten av att uppfostra och utbilda samhällets barn vetenskapligt kommer att bli den nation som kommer att överleva” (Heywood, 2005, s. 197). Ellen Key en annan mycket inflytelserik pedagog och kvinnoaksasideolog samtida som Alden uttryckte sig starkt kritiskt mot den pedagogik och metodik som användes av skolan när hon gav ut sin bok *Barnets århundrade*. Hon menade att barn inte får tillfälle att tillfredsställa sin nyfikenhet och sina egna intressen och att de redan mycket tidigt matas med kunskap först i teskeds- och sedan i dessertskeds-, slutligen i matskedsportioner olika mixturer preparerade många gånger av läraren efter fjärde-, femtehands framställningar (Key, 1900, s.109).

Synen på barn och barndom har förändrats med tiden och bilden är inte entydig. Idag finns det lika många definitioner av begreppet som det finns barn. Att arbeta utifrån barnets perspektiv har idag blivit mer efterfrågat inom förskolans verksamhet och barnet bör därför betraktas utifrån sina egna förutsättningar vilket innebär att utgångsläget för varje barn kan variera. Detta perspektiv gör gällande att världen bör betraktas genom barnets ögon, vilket leder till att detta blir en viktig utgångspunkt för att hjälpa och ta barn på allvar.

Nordin-Hultman ställer sig frågande till det hon beskriver som en ökad *diagnostisk kultur* i förskolan. Vi går mot en kultur, menar författaren, där sådant som tidigare betraktades som barns karaktär eller personlighet nu blir föremål för granskning. Detta menar hon ökar riskerna för avvikelser hos det enskilda barnet (Hultman-Nordin, 2013, s. 18).

Kategoriseringar görs efter normen för det 'normala' och de föreställningar vi har om hur eller vad ett barn är, som studien kommer att visa. De föreställningar som finns om barn måste alltid sättas in i sin sociala kontext då dessa påverkar vilka föreställningar som är rådande. Dessa föreställningar om barn påverkar i sin tur mötet med de och ger antingen barn möjlighet eller hämmar deras möjligheter att vara aktörer-

Ofta beskrivs barn i relation till vuxna där relationen bygger på den vuxnes beskyddande och omhändertagande roll. Den hegemoniska diskursen i dagens samhälle är barn som aktörer vilket innebär att barn betraktas som subjekt istället för objekt. Diskursen poängterar därmed barns

vilja och förmåga att ta ansvar. Vidare är barn inte isolerade fenomen, utan de påverkas av sin omgivning. Det föreställningar vuxna har om barn kan därmed leda till svårigheter. Därför blir det i liggande studie också intressant att utifrån ett poststrukturalistiskt perspektiv söka reda på vilka diskurser som framkommer och vilka föreställningar som lyfts fram.

Avsikten med studiens poststrukturalistiska analyser är att synliggöra och därmed bryta med formuleringar, som i förskolan som diskursiv praktik, tenderar att bli fastslagna. Min förhoppning är att studiens resultat bidrar till reflektion och öppnar upp för diskussion. Resultat och analys kapitlet kommer att diskuteras med stöd av teorin, för att därefter i diskussionsdelen diskuteras kopplat till tidigare forskning, där även svar ges på om det går att finna en hegemonisk diskurs. Fokus är mot förskolan som institutionell diskursiv praktik istället för mot enskilda individers uttalanden. Enkelt uttryckt ses diskursiv praktik som språk i handling genom vilken diskurser befästs och utvecklas, förändras eller förmedlas.

Aktuella policydokument med inriktning mot barn-anpassning av verksamheten och barnets behov kommer inledningsvis att lyftas. Studien kommer vidare att sättas in i ett forskningssammanhang och en problemställning formuleras.

Styrdokument

Läroplanen för förskolan, Lpfö 98, reviderad 2016 är förskolans viktigaste dokument. Förskolan ansvarar för att lägga grunden för ett livslångt lärande och ska vara trygg och lärorik för alla barn i verksamheten. I förskolans uppdrag ingår att:

Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I samarbete med hemmen ska barnens utveckling till ansvarsställande människor och samhällsmedlemmar främjas. (Lpfö 98-reviderad 2016, s.5)

Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. (Lpfö98- reviderad 2016, s.5)

I allmänna råd för förskolan, under punkt fyra slås det fast att:

Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. [...] ”Alla barn ska få uppleva den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen.” (Allmänna råd för förskolan, 2017, s. 22)

En ny skollag trädde i kraft 2011 som fastslog att all verksamhet, däribland förskolans verksamhet ska bedrivas på *vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. För förskolans personal innebär den nya lagen att personalen nu måste komplettera sin pedagogiska kompetens med en forskande sådan. Det räcker inte längre med att ha mångårig erfarenhet av att ha arbetat som förskollärare, eller barnskötare under lång tid, erfarenheten ska vara beprövad vilket innebär att det man gör vid upprepade tillfällen som antingen misslyckats eller lyckas ska vara systematiskt genomförda och skriftligt dokumenterade (Kroksmark, 2014, s. 29).

Internationella dokument som Salamandeklarationen¹ slår fast att en pedagogik som anpassas till barnets behov, snarare än att barnet ska anpassa sig i enlighet med i fastställda antagande bättre kan komma alla barn tillgodo. Den lyder som följer:

Undervisning av elever med behov av särskilt stöd bygger på den sunda pedagogikens välbeprövade principer som kan komma alla barn tillgodo. Den utgår från att alla skillnader människor emellan är normala och att inläringen följaktligen måste anpassas till barnets behov snarare än att barnet skall formas i enlighet med i förväg fastställda antaganden om inlärningsprocessens takt och natur.” (Salamandeklarationen, 2/2006, s. 17)

Den förförståelse som ligger till grund för studien är erfarenheter från yrkeslivet och de svårigheter som kan finnas när ett arbetslag ska hitta metoder och strategier som kan gagna alla barn inom verksamheten. Den pedagogiska verksamheten ska anpassas efter barnet och är beroende av att på ett tidigt stadium identifiera behoven, såsom deklARATIONEN fastslår.

Den integrerade skolans möjligheter att lyckas beror i hög grad på om man på ett tidigt stadium kan identifiera, bedöma och stimulera de mycket små barn som har särskilda undervisningsbehov. (Salamandeklarationen, 2/2006, s. 30)

---

¹ en deklARATION där 92 regeringar överenskommelse om hur man på bästa sätt ska anordna undervisning för elever i behov av särskilt stöd

Syfte & frågeställning

Studien syftar till att belysa hur barn skapas som subjekt i förskolepersonals tal kring barns olika förutsättningar och behov. Fråga två är mer av analytisk karaktär och kommer att kunna besvaras i diskussionsdelen.

- Vilka diskurser finns i förskolepersonals tal om barns olika förutsättningar och behov?
- Går det att identifiera en hegemonisk diskurs utifrån utsagorna?

Definition av centrala begrepp

I detta avsnitt kommer begrepp som är relevanta för förståelse av studiens innehåll att förklaras.

Barn

Vi har alla säkert en uppfattning om vad ett barn är. Vi talar om barn som olika kategorier, förskolebarn (dagisbarn), skolbarn, tonåring, syskon, kamrat med mera. De begrepp vi rör oss med sänder signaler som av mottagaren tolkas på olika sätt. När förskolepersonal talar om barns olika förutsättningar är det utifrån en normalitetsdiskurs. I liggande studie definieras barn enligt riksdagsbeslutet 2010.

Regeringskansliet utkom 2010 med en strategi² som antogs av riksdagen 1 december samma år som ersatte den tidigare strategin om barns rättigheter i Sverige som gällt sedan 1999. Den nya strategin som antogs av riksdagen utgår fortsatt från de mänskliga rättigheter som FN:s konvention om barns rättigheter fastslagit. Med barn menas i artiklarna barn upp till 18 år. I den uttrycks bland annat att ett barnperspektiv ska anammas som handlar både om attityder, kunskap och arbetssätt. Detta barnperspektiv speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare och kompetenta individer som ska bemötas med respekt i alla områden som berör de (Regeringskansliet, 2014, s. 9–10).

---

² Broschyr med namnet ”Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige” innehållande den delen av riksdagens godkända strategin

Problemskapande beteende

Det finns flera olika definitioner av vad problemskapande beteende innebär. Det benämns olika i olika sammanhang och forskning; explosiva barn, barn med utmanande beteende, barn med problemskapande beteende. I den här studien kommer begreppet att tolkas efter den definition som bland annat Hejlskov Elvén (2009) gjort: ”Problemskapande beteende är beteende som skapar problem för personer i omgivningen.” (Hejlskov, 2009, s. 12)

Ross W. Greene menar på att barn uppför sig väl om de kan. Han beskriver problemskapande beteende: ”Beteendemässigt utmanande barn är utmanande därför att de saknar de färdigheter som krävs för att inte vara utmanande.” (Greene, 2016, s. 19)

Beskrivningarna ovan har gemensamt att det problemskapande beteendet skapar bekymmer för andra (vuxna) och omgivningen, inte personen med beteendet. Med Greene:s definition kan beteende förstås som att beteendet inte har att göra med barnets personlighet. Det syftar till att det är de vuxnas ansvar att leda barnet bort från ett problemskapande beteende snarare än att utmana barnet.

Barn i behov av särskilt stöd (BiBASS)

Barn i behov av särskilt stöd, är ett uttryck som är välkänt bland förskolans personal. Det avser de barn i förskolan som av olika anledningar behöver extra stöd i utvecklingen. Det kan vara logopedhjälp, stöd av specialpedagog, resurs till barngrupp eller andra kortsiktiga och långsiktiga åtgärder som krävs. Stödet ska utformas i enlighet med de bestämmelser som finns i Läroplanen för förskolan (Lpfö98 – reviderad 2016) och skollagen.

Tidigare forskning

Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande (2004) av Elisabeth Nordin-Hultman. Författaren vill med sin studie inspirera till ny tänkande och handlande för en framtidens och samtidens förskola i linje med läroplansvisionerna. Genom en gedigen genomgång av miljöns betydelse för barns vistelse på förskolan behandlar hon miljön i förhållande till hur barns identitet och subjekt formas. Nordin-Hultman ställer sig frågandes till det hon beskriver som en ökad *diagnostisk kultur* i förskolan, där det fortfarande är vanligt att problemen läggs hos

barnet. Det är barnet som ska diagnostiseras och därmed ”åtgärdas”, som hon uttrycker det. Istället vill hon styra vår blick mot den pedagogiska miljön, organisation av tid och rum, dess material och detta gör hon i en jämförande studie mellan engelska och svenska förskolorum. För att alla barns olikheter skall rymmas i förskolan, menar författaren, är en förutsättning att även de pedagogiska miljöerna kännetecknas av fler arbetssätt och handlingsmöjligheter, där rum och tid inte är lika reglerade. Författaren menar vidare att det är barn som är i fokus för observationer och inte de miljöer som de vistas i: ”barnen är inte på ett speciellt sätt, de blir på olika sätt i relation till de möjligheter och normer som de olika miljöerna och aktiviteterna utgör. (s. 186)”

I *Konstruktionen av det avvikande förskolebarnet* (2006) som är en avhandling av Kristian Lutz behandlas relationen mellan begrepp som avvikelse, utveckling och särskilt stöd i förskolan. Lutz menar att decentralisering och ekonomiska nedskärningar är idag en bidragande orsak till att barn skiljs ut för att på så sätt få mer resurser till verksamheten. Individuella lösningar för barn kan, menar Lutz, vara till nytta för övriga barn i gruppen likväl och syftar på lösningar och anpassningar av miljö som leder till en mer inkluderande pedagogik och problemet flyttas från barnet till verksamheten. Avhandlingen syftar vidare till att beskriva och problematisera olika aktörers utrymme att formulera ”sanningar” rörande avvikelser, samt beskriva och problematisera praktiken att utvecklings-bedöma barn i förskoleåldern och därmed synliggöra olika professioners tolkningsrätt ifråga om avvikelse och normalitet. Studien belyser bland annat diagnoser och olika kategoriseringar under begreppet ”barn i behov av särskilt stöd”, där problem knyts till barnet får stor betydelse.

Med blicken mot barnet – om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik (2011) är en avhandling av Linda Palla. Hon presenterar i avhandlingen resultat från situationer där personal från förskolan talar om barn: “Konstruktionen av det speciella sker i förhållande till måttlighet. Det gäller att som barn vare sig framstå som “för mycket” eller “för lite” i sina uttryck” (s. 82). Barnet står i förskolan i centrum på gott och ont. Inom förskolans verksamhet möter barnen en verksamhet som har förväntningar, krav och förhoppningar på de. Palla skriver om ett synsätt där förskolepersonal genom styrning ges kontroll. Styrning sker med hjälp av miljön, rutiner och material, att lära barn att styra sig själva är en viktig del av synsättet. Förskolepersonal riktar blicken mot vad barnen gör, kan och hur de är. Palla (2011) för fram att förskollärarna ska försöka göra individuella lösningar där man anpassar situationen och verksamheten för att

stötta barnet så att det inte utmärker sig och inte tvärtom, vilket leder till att barnet fungerar bättre i gruppen. Hennes önskan är att förskolan verksamhet ska utgå från att varje barn är unikt, ett arbetssätt som skulle låta varje olikhet få plats. Syftet med avhandlingen är att lyfta fram hur barn skapas som subjekt när deras beteenden förbryllar förskolans personal och hur möjligheter eller begränsningar till barnens möjligheter att vara, agera eller känna annorlunda framträder. Hur barnen beskrivs och "talas om" är i fokus i vad som beskrivs som en diskursanalytisk studie. Palla visar att det kan finnas utrymme för olikheter så länge beteendet inte är för udda, för långvarig eller ersätts med ett nytt avvikande beteende. Gränserna för det avvikande är flytande och kan förhandlas, förskjutats eller förändras. Hon beskriver vidare hur förskolan som institution har den diskursiva makten att definiera vem som konstrueras som speciell och hur detta speciella tas om hand. Barnet observeras, jämförs och behov som styrkor och kompetenser uppmärksammas av personalen. Det beteende som upplevs som särskilt och som många barn visar, är enligt Palla inte vad som pedagogerna ser som avvikande, utan det är beteenden som få barn visar som upplevs som oroande. Avhandlingens huvudsakliga grund är situationer där arbetslag och specialpedagog möts för samtal och de texter som producerats i samband med liknande samtal.

I *Explosiva barn* (2016) förklarar fil.dr. i psykologi och lektor Ross W. Greene, varför barn som har svårt att leva upp till omgivningens förväntningar reagerar med utmanande beteenden. Greene menar bestämt att barn uppför sig väl om de kan, de är utmanande därför att de saknar de färdigheter som krävs för att inte vara utmanande. Beteenden som att skrika, slåss, dra sig undan, gråta kan få vårdnadshavare, andra vuxna och inte minst andra barn att känna sig maktlösa och frustrerade och i stort behov av hjälp. Greene ger i *Explosiva barn* proaktiva lösningar för hur alla som i sin vardag kommer i kontakt med barn med utmanande beteenden kan agera.

Kurki, K., Järvenoja, H., Järvelä, S., & Mykkänen, A. (2016), belyser i betydelsefull vetenskaplig artikel lärares förmåga att använda olika metoder och strategier för att minska de utlösande faktorer som annars kan hämma barns möjligheter att förbättra sina färdigheter. Deras studie visar att lärarna brister i att hitta adekvata strategier i socialt utmanande situationer. Förskolan kan om insatser sätts in tidigt och läraren snabbt sätter in strategier och metoder för att reducera och stimulera barnets behov hjälpa barnen att lyckas bara i skola. Arbetslaget och mer specifik förskollärare bör enligt författarna ha relevanta kunskaper för att stödja och tolka

utmanande situationer som leder barn in i ett destruktivt beteende, något som de menar är bristfällig.

Sammanfattande reflektion av tidigare forskning

Nordin - Hultman vill med sin studie inspirera till ny tänkande och handlande för en framtidens och samtidens förskola i linje med läroplansvisionerna. För att alla barns olikheter skall rymmas i förskolan, menar författaren, är en förutsättning att även de pedagogiska miljöerna kännetecknas av fler arbetssätt och handlingsmöjligheter, där rum och tid inte är lika reglerade.

Individuella lösningar för barn kan, menar Lutz, vara till nytta för övriga barn i gruppen likväl och syftar på lösningar och anpassningar av miljö som leder till en mer inkluderande pedagogik och problemet flyttas från barnet till verksamheten. Palla skriver om ett synsätt där förskolepersonal genom styrning ges kontroll. Styrning sker med hjälp av miljön, rutiner och material, att lära barn att styra sig själva är en viktig del av synsättet. Förskolepersonal riktar blicken mot vad barnen gör, kan och hur de är. Palla (2011) för fram i likhet med Lutz, att förskollärarna ska försöka göra individuella lösningar där man anpassar situationen och verksamheten för att stötta barnet så att det inte utmärker sig och inte tvärtom, vilket leder till att barnet fungerar bättre i gruppen. Hennes önskan är att förskolan verksamhet ska utgå från att varje barn är unikt, ett arbetssätt som skulle låta varje olikhet få plats. Syftet med avhandlingen är att lyfta fram hur barn skapas som subjekt när deras beteenden förbryllar förskolans personal och hur möjligheter eller begränsningar till barnens möjligheter att vara, agera eller känna annorlunda framträder.

Greene menar bestämt att barn uppför sig väl om de kan, de är utmanande därför att de saknar de färdigheter som krävs för att inte vara utmanande. Beteenden som att skrika, slåss, dra sig undan, gråta kan få vårdnadshavare, andra vuxna och inte minst andra barn att känna sig maktlösa och frustrerade och i stort behov av hjälp.

I en vetenskaplig artikel belyser flera olika forskare lärares förmåga att använda olika metoder och strategier för att minska de utlösande faktorer som annars kan hämma barns möjligheter att förbättra sina färdigheter. Förskolan kan om insatser sätts in tidigt och läraren snabbt sätter in strategier och metoder för att reducera och stimulera barnets behov hjälpa barnen att lyckas bara i skola.

Den tidigare forskning som använts i liggande studie är relevant då det belyser hur miljö och fler arbetssätt och handlingsmöjligheter, där rum och tid inte är lika reglerade, individuella lösningar där situation och verksamheten anpassa för att stötta barn och en inkluderande pedagogik är i linje med läroplansvisionerna. Speciellt Palla och Nordin – Hultman beskriver hur barn skapas som subjekt när deras beteenden förbryllar förskolepersonal och hur deras möjligheter eller begränsningar till barnens möjligheter att vara, agera eller känna annorlunda framträder, vilket är helt i linje med liggande studies forskning. Palla och Lutz lyfter bland annat vikten av individuella lösningar och anpassningar av miljön som leder till en mer inkluderande som en lösning.

Greene menar att barn uppför sig väl om de kan och att när de utmanar gör de det därför att de saknar färdigheter som krävs för att inte vara utmanande. Han pekar istället på vikten av strategier och metoder för att reducera de utmanande beteenden. Detta påstående för medhåll i den vetenskapliga artikel som lyfter upp lärares förmåga att använda olika metoder och strategier för att minska utlösande faktorer som annars kan hämma barns möjligheter att bättre sina färdigheter. Deras slutsats är att lärarna brister i att hitta adekvata strategier i socialt utmanande situationer. Även dessa slutsatser är helt i linje med studiens resultat.

Teoretisk utgångspunkt

Studien kommer att utgå från ett poststrukturellt perspektiv. Poststrukturalismen kan sägas vara produkten av den språkliga vändning (Howarth, 2007; Neumann, 2003; Thomassen, 2008) som tog fart under 1900-talets senare hälft, som innebar ett utökat intresse för språket. Den språkliga vändningen leder till att fokus för filosofin skiftar från sökandet efter objektiva upplevelser eller identiteter och sanning, till att intressera sig för hur verkligheten konstrueras av det språk som ger uttryck för våra tankar och uppfattningar, något som går helt emot den positivism³ som varit dominerande och som sökt efter det som med säkerhet kan fastställas (Howarth, 2007, s. 37).

Poststrukturalismen lägger stor vikt vid den sociala konstruktionen av verkligheten där det centrala är kommunikationen mellan människor. Språk betraktas som något som i allra högsta grad är med och aktivt påverkar hur processer skapas, förändras eller är varaktiga. Perspektivet är användbart för min studie då jag vill ha reda på om vissa föreställningar om barn i förskolan blivit självklara diskurser. Poststrukturalism kan väldigt förenklat förklaras med att ett begrepp som 'utmanande barn', inte nödvändigtvis har samma innebörd för mig som för nästa person. Det vi får reda på är inte en slutpunkt utan ett betecknande som leder till andra ord, synonymer. Det är vi själva som fyller begreppet med innebörd.

Diskursbegrepp började göra sitt intåg i flera discipliner under senare delen av 1900-talet, vilket ledde till en strid mellan olika diskurser och en utvidgning av diskursbegreppet, från det lingvistiska till det samhällsvetenskapliga fältet. Foucault skriver: ” [...] diskurs i allmänhet och vetenskaplig diskurs i synnerhet, utgörs av en så komplex verklighet att vi inte bara bör utan måste närma oss den utifrån skilda nivåer och med olika metoder.” (Neumann, 2003, s. 21) Winther Jørgensen och Phillips (2000) skriver att diskurs är ett bestämt sätt att tala om och uttrycka sig om världen (eller en del av världen) (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 7).

Det är en nästintill omöjlig uppgift att ge en uttömmande definition på begreppet, då den inom olika teorier, vetenskapsgrenar, traditioner och sammanhang kan betyda helt olika. Denna

---

³ sökande efter kunskap som kan användas för att förutsäga händelser, till exempel att jorden kommer att snurra ett varv runt solen under nästa år.

osäkerhet kring definition av teori och metod kan vara en styrka då metoden kan anpassas till flera olika områden. En definition behöver således inte utesluta en annan. Därför är det viktigt att i undersökningen definiera tydligt vilken ståndpunkt som används (Howarth, 2007, s. 10).

I denna studie definieras diskursbegreppet utifrån Foucaults begreppsdefinition som ”en mängd utsagor beroende av samma formeringsystem” (Foucault, 1969, s.134).

Det är, menar han på så sätt man kan tala om den kliniska diskursen, den ekonomiska diskursen, den psykiatriska diskursen. Det viktiga är inte endast vad som sägs vid en tidpunkt, inte heller vad som inte sägs, utan också det som blir synligt i en handling. Men en utsaga kan endast existera i en diskursiv formation, något som jag kommer återkomma till senare.

Diskursanalytiker är vidare inte intresserade av det ontologiska⁴, de intresserar sig först och främst för hur och varför saker och ting framträder som de gör, vilket gör att metod som begrepp inte är tillämpbar då det är omöjligt att dra en tydlig gräns mellan teori och metod.

Kopplat till denna studie, innebär det med andra ord att det inte går att fastställa att barnen utmanar i någon objektiv mening utan endast vilka diskurser som finns kring en specifik grupp barn i förskolan.

Diskursanalysen tror vidare inte på antagandet att vi kan studera något utifrån en objektiv position, eftersom analytikern själv är indragen i den position innanför den sociala verkligheten som studeras (Neumann, 2003, s. 15). Diskurser konstitueras när människor på ett eller annat sätt skriver den, talar den och argumenterar den (Hultman – Nordin, 2013, s. 40).

Foucaults diskursanalys

Som nämnts tidigare ledde den språkliga vändningen till nytt fokus då strukturalismen ansågs besitta flera problem bland annat för den språk- och samhällsmodeller som den utgick från. Enligt Foucault är det verkningslöst att leta efter en bakomliggande sanning om hur verkligheten är beskaffad, eftersom en sådan sanning inte finns att hitta. Vad vi däremot kan göra är att studera de diskurser som finns för att tolka och i viss mån förklara en del av det verklighet (diskurser) vi själva är en del av (Thomassen, 2008, s. 139). Då verkligheten filtreras

---

⁴ Läran om det som är sant verkligt, matematiska tal, geometriska bevis osv.

genom vår uppfattningsförmåga, möter vi en representation. Foucault betraktar, med inspiration hos fenomenologin, världen som just en representation, som ting och fenomen såsom de uppträder framför oss, det är först efter att de filtrerats genom det som står mellan oss och världen, såsom språket, kategorier osv som verkligheten visar sig (Neumann, 2003, s. 33).

Språkbruk är enligt Foucault en form av maktutövning, som inte kan övervinnas men behöver synliggöras. Det är enligt Foucault inte möjligt att uttrycka vad som helst, hur som helst, när som helst och slutligen att inte vem som helst får tala om vad som helst (Foucault, 1971/1993, s. 7). Makt är enligt Foucault i nära förbindelse med vetande och är därmed också en produktiv kraft. Att makt producerar diskurser är inte negativt i sig, det är inte något någon ”har”, utan det är när en diskurs inte längre ger utrymme för olika diskurser eller tolkningar som makt blir något negativt (Thomassen, 2008, s. 139).

Språkbruk och förskolepersonalens uttalanden om barn är en form av maktutövning. För studien är det samtidigt viktigt att utifrån Foucaults angreppssätt ifrågasätta de mest betydelsefulla tal-, tanke- och handlingsmönster inom förskolan som diskursiv praktik.

Foucault definierar diskursiv praktik som:

[...] en mängd anonyma, historiska regler, alltid definierade i tid och rum, som under en bestämd epok och för en given social, ekonomisk, geografisk eller språklig krets har definierat de villkor under vilka utsägelsefunktionen utövas (Foucault, 1969/2002, s. 145).

Syftet med analys av diskurserna är att ta reda på ”[...] under vilken lag alla dessa utsägelser lyder och varifrån de härstammar” (Foucault, 2002, s. 71). Diskurserna avgör med en rad utestängningsmetoder vad som godtas och vad som förkastas utifrån vem det är som talar. Foucault riktar sin uppmärksamhet mot maktens *hur*, dvs. hur makt utövas, snarare än *vem*, *vad* och *var* (Thomassen, 2008, s. 139).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) påstår att det i alla diskurser finns positioner angivna som subjektet kan anta och att det till positionerna knyts vissa förväntningar om hur subjektet ska uppföra sig och vad som kan eller inte kan sägas. Foucault lyfter fram att diskurser sänder ut olika positioner som subjekten bör eller kan ta (Winther Jørgensen och Phillips, 2000, s. 21).

Diskursanalys bidrar som beskrivits tidigare, till kunskap om hur vi använder oss av språket för att göra representationer av vår verklighet och om hur förståelse blir till. Genom att öppna upp för reflektion och hitta sätt att tala och tänka än det som har blivit naturliga och dominerande inom förskolan kan vi bryta med det som tagits för givet. Därför är enskilda individers uttalande är inte viktiga för studiens syfte – vem som säger vad i egenskap av specifika personer – utan hur det sägs.

Foucault lanserade även termen diskursiv formation, som bäst kan förklaras med: en idé eller tanke som formar och styr hur man uttrycker sig, vilka ord man använder, vilka ord man inte använder och så vidare. Genom att öppna för ett perspektiv som visar intresse för hur diskurser förändras banar han väg för ett maktperspektiv (Foucault, 2002, s. 55).

En diskursiv formation kan alltså vara fältet medicin eller psykologi, utifrån vilken läkaren uttalar sig, sina utsagor. Endast läkaren kan exempelvis uttrycka sig om patientens symptom. Detta regleras enligt Foucault av bildningsreglerna som bestämmer vad som får uttryckas och av vem. Diskurser har makten att ge stöd åt vissa kunskaper, men inte andra och visar på vilka som kan yttra sig med auktoritet. En pedagog som uttalar sig angående ett barn kan så göra utifrån den position den innehar. Det vill säga hur jag tittar på ett barn kommer med all sannolikhet att färga hur barnet fortsättningsvis kommer att betrakta sig själv.

I *övervakning och straff* behandlar Foucault ett av sina centrala ämnen, institutionens och dess maktutövning över individen. Han beskriver hur mänskliga kroppar används i disciplinering av subjektet. Genom att interner aldrig vet när de är iakttagna och övervakade reglerar de sitt beteende och kroppar. Den slutna fängelsemiljön med övervakning är konstant och helt inriktad på att utvinna nytta ur individen. En viktig punkt i Foucaults skildring gäller en objektifiering av lagbrytaren. När missdådaren gör sig till kriminell blir han en förbrytare snarare än en individ som handlat kriminellt. Den slutna miljön i fängelset med övervakning jämförs av Foucault med panoptism⁵ (Foucault, 2003, s. 201–202). Jag kommer att i resultat- och analysdelen att återkomma till detta.

---

⁵ Bygger på 1700-talets brittiska filosof Jeremy Benthams fängelsemodell Panopticon. I stora drag ett fängelse med en rad celler grupperade i en cirkel med ett övervakningstorn i mitten. Fångarna vet att de när som helst kan vara bevakade, vilket skapar ett självreglerande beteende och onödiggör ständig kontroll som i ett normalt fängelse.

Fairclough kritisk diskursanalys

Norman Fairclough är lingvist och samhällsvetare och betydligt snävare i sitt diskursbegrepp då den endast innefattar skriven och talad text. Fairclough definierar diskurs som en social praktik⁶ bland andra sociala praktiker, såväl icke-diskursiva som diskursiva. Att diskurs är en viktig form av social praktik som både reproducerar och förändrar kunskap. Identiteter, och sociala relationer, inklusive maktrelationer formas samtidigt av andra sociala praktiker och strukturer.

Faircloughs kritiska diskursanalys skiljer sig från tidigare beskrivningar av diskurs. Fairclough menar att diskurser inte bara konstituerar (skapar) den sociala världen utan är även konstituerande (skapare) av andra sociala praktiker. Diskurs står därför i ett dialektiskt⁷ förhållande till andra sociala dimensioner och betraktas av Fairclough mer som en social handling snarare än en individuell aktivitet (Winther Jørgensen & Phillips, 2002) s. 71).

Fairclough tredimensionella analysbegrepp bygger på ett lingvistiskt⁸ tankesätt och utgår från tre olika fält, text (både talad och skriven), diskursiv praktik och social praktik (Fairclough, 2010, s. 94). Det första fältet texten (diskursen), utgörs av diskursanalysens material och är således föremål för lingvistisk analys. För att kunna förstås måste diskursen passera en analys i fält två, den kontext av diskursiva praktiker som innefattar tre delar, nämligen, produktion, konsumtion och distribution av texten. I det tredje fältet, som är sociala praktiker, ingår texten och den diskursiva praktiken. Dessa tre fält står således i ett dualistiskt förhållande till varandra (Fairclough, 1998, s. 73–74).

Den lingvistiska (språkliga) analysen av texten (diskursen) kan ordnas utifrån fyra rubriker, vokabulär, grammatik, koherens, och textstruktur. De olika aspekterna av texten kan bara förstås i relation till de övriga fälten. Vokabulär som används i texten hänger exempelvis samman med den diskursiva praktiken som i sin tur är beroende av det sista fältet. Produktion och tolkning av texten påverkas också av läsarens samt författarens position i den aktuella

---

⁶ handlingsmönster inom ramen för en verksamhet, till exempel inom förskolan

⁷ Kritiken mot Foucault definition har varit att den endast belyser en diskurs som rådande, snarare än att urskilja flera stridande diskurser i den sociala kontext som undersöks.

⁸ språkligt

kontexten, något som Fairclough refererar till som subjektsposition. (Fairclough, 2015, s. 85) kopplat till liggande studie innebär det att inom förskolan som social praktik, finns olika positioner som subjektet kan inneha, förskolepersonal, barn, vårdnadshavare. Detta anger vad varje subjekt har för position och avgör vilka diskursiva konventioner subjekt kan relatera till, vilka förväntningar och möjlighetsvillkor, som medföljer rollen som barn eller förskolepersonal. Vad ett ord, med Fairclough beteckning, ”signifikant”, kopplas ihop med ”signifierar” är godtyckligt. Inom kritisk diskursanalys menar Fairclough är detta mer en fråga om socialkonvention och förklarar det med användning av ordet ”terrorist” och ”frihetskämpe” där förstnämnda är signifikant och det förra signifierar, beroende på socialkontext (Fairclough, 1998, s. 76–77).

Hegemoni

Norman Fairclough ger i *Discourse and social Change* en tydlig definition av begreppet "hegemoni", som han hämtat från den italienska marxisten Antonio Gramsci, och till vilken hjälp den kan var i analysen av maktrelationer. Då temat är diskurser och sociala förändringar får hegemoni-begreppet en central roll, det handlar om hur olika diskurser som konkurrerar med varandra, genom olika ideologier, uppstår inom en diskursordning och hur den kan förändra diskursen. Gramsci menar med ideologi ett värdesystem som främst syftar till att ge individers erfarenheter en mening i ett större sammanhang vilket framgår av citatet.

Hegemoni begreppet lyfter Fairclough in i sin diskursanalys och pekar på den ständiga kamp som pågår i och om diskursen där tolkningsföreträde står på spel. Han kopplar detta till sin lingvistiska analys och undersöker vilka sociala praktiker och ideologier som dessa är kopplade till och vilka ordval som ligger bakom. Med detta försöker Fairclough visa det dialektiska förhållandet mellan sociala praktiker och ideologier och förklara hur diskursens förändring och den sociala utvecklingen hänger samman och är beroende av varandra (Fairclough, 1992, s. 93).

Hegemony is about constructing alliances, and integrating rather than simply dominating subordinate classes, through concessions or through ideological means, to win their consent. Hegemony is a focus of constant struggle around points of greatest instability between classes and blocs, to construct or sustain or fracture alliances and relations of domination/ subordination, which takes economic, political and ideological forms. Hegemonic struggles take place on a broad front, which includes the institutions of civil

society (education, trade unions, family), with possible unevenness between different levels and domains. (Fairclough, 1992, s. 92)

Hegemoni begreppet handlar således enligt Gramscis definition inte enbart om ideologi och ekonomi eller politik för den delen, utan även om dominans över kulturen, attityder och förhållningssätt och bestämmer på så sätt normerna i samhället.

Hegemoni kan förklaras som att en dominerande diskurs tryckt undan andra existerande diskurser som varit i konflikt eller varit motstridig och tagit plats som den för tillfället dominerande och rådande (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.55).

I liggande studie kommer hegemonibegreppet att diskuteras i diskussionsdelen och definieras som en dominerande diskurs som tryckt undan andra samtida diskurser och tagit plats som den dominerande och rådande. Ideologibegrepp används enligt Gramscis definition.

Metod

Metodvalet beskrivs i detta avsnitt samt en redogörelse för hur empirin bearbetats och vilka överväganden som tagits hänsyn till och reflekterats över.

Etiska överväganden

För studiens genomförande har intervjuer gjorts med personal från fyra olika förskolor. Dessa tillfrågades vid ett tillfälle per mail och resterande tre via telefonkontakt. Intervjuerna har genomförts i ett ostört rum på förskolan. Intervjuerna tog cirka 40–45 minuter med en lär-platta och transkriberades kort därefter. Frågorna är inte specificerade att handla om barn med problemskapande beteende då detta antagande går emot det poststrukturalistiska perspektivet och för att minimera risken att påverka informanterna i en eventuell klassificering av vissa barn. Alla deltagare fick i förväg ta del av frågorna, för att de skulle ha möjlighet att förbereda sig innan intervjutillfället. Efter transkribering gjorts kommer samtliga ljudfiler att raderas så fort studien färdigställts.

Jag vill så långt det var möjligt undvika peka ut såväl enskilda barn, arbetslag eller förskola och kommun. Det enskilda barnet eller förskolepersonal som individer har inte varit viktiga. Materialet har bearbetats utifrån en inställning där diskurser betraktats inom den diskursiva

praktiken. Syftet med studien är inte att leta ”fel eller rätt”, inte heller att ge en heltäckande bild av vad som är norm eller värdering. Min strävan är att lyfta fram olika utsagor som personerna i studien ger uttryck för då dessa är bärare av olika diskurser som råder inom förskolan. Med anledning av detta har både förskollärare och barnskötare benämnts antingen som arbetslag eller förskolepersonal. Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (1990/2002) har i övrigt varit vägledande.

Analys och bearbetning

Intervjufrågorna är konstruerade på samma sätt som om de inte hade ingått i en studie. Jag valde att inte aktivt medverka i samtalen och därför ställdes inga följdfrågor. Intervjufrågorna mailades till samtliga informanter några dagar innan själva samtalet. Samtalen innehåll, syfte och karaktär är av olika slag och har därmed bidragit till att skapa bredd och variation i materialet. Diskursanalysen utgår från fyra intervjuer med både förskollärare och barnskötare. I resultatdelen benämns informanterna med 1, 2 osv. Informanterna har många års erfarenhet av att arbeta med barn, alltifrån 6–7 år till 20–25 år.

Patel och Davidson, (2011), menar att det är en fördel om forskaren, har förkunskaper och är noga förberedd inom det område som ska studeras (Patel, Davidson, 2011, s. 83). Genom att noga studera aktuell forskning och vetenskapliga artiklar har jag i enlighet med författarnas kriterier försökt tillägna mig en god teoretisk kunskap som är aktuell för studien.

Citaten i analys- och resultatdelen är noga redigerade. Specifika begrepp, meningar och avsnitt som i texten utmärk sig kommenterades utifrån tankegångar som lyfter fram diskurser inom det fält som studerades. Under processens gång fick jag flera gånger anledning att stanna upp, ifrågasätta och granska egna konstruktioner som gjordes utifrån läsning av materialet, då jag är medveten om att jag både kommer att vara medskapare samt medverka till att utestänga olika utsagor, i mitt sökande efter varför saker och ting framträder som de gör. Det analyserade materialet fick varken presenteras så att den vare sig gav en förenklad bild eller vara alltför ostrukturerad.

Analysen i studien bygger delvis på den tredimensionella analysmodell av Fairclough som bygger på ett lingvistiskt (språkligt) tankesätt och som utgörs av text, diskursiv praktik och social praktik och speciellt den maktanalys denne gjort med utgångspunkt i Gramscis

hegemonibegrepp. De tre fält som nämnts tidigare, innebär att text både kan vara text som tal (Fairclough, 2010, s. 94). Text är enligt Norman Fairclough i första hand en produkt snarare än process. Diskurs används för att beskriva hela processen som rör socialt samspel via språket, där texten endast utgör en del av denna. Textens formella uttryck kan betraktas som en indikation på processen. Texter måste sättas in i ett sammanhang där hänsyn tas till de villkor som omger texten (Fairclough, 2010, s. 19). Begreppet text kommer i min studie att användas i relation till transkriberat material. Analys- och resultatkapitlet bygger också på Foucaults maktbegrepp där förskolan betraktas som en institution med ett politiskt uppdrag att sträva mot. Med maktperspektivet som ett redskap för övervakning och kontroll som en del av det pedagogiska förhållandet mellan barn och vuxen vill jag lyfta fram de metoder som synliggör de beteenden som kan bli föremål för korrigerande och kompensering. Jag har för att diskutera begrepp som normalitet och avvikelser valt att utgå från Foucaults arbete (övervakning och straff, 1974/2001)

[Avgränsningar](#)

Jag har i denna studie inte tagit i beaktande till om barnen som diskuteras har/ har haft eller ska få en diagnos. De beteenden som beskrivits i undersökningen är därmed inte i relation till om det finns diagnos eller inte. I flera av de fallbeskrivningar som diskuteras har det däremot funnits insatser från specialpedagoger, logopedier och andra resurspersoner. Den här studien bör betraktas som en konstruktion och att det utifrån resultatet inte går att dra slutsatser om hur det faktiskt är på de förskolor som informanter arbetar på.

Forskningsetik

Alla informanter fick information om studiens syfte, samt vilket sammanhang undersökningen rymms inom. Samtyckeskravet delgavs skriftlig alla deltagare informerades tydligt om att deras deltagande var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Samtycket har skett muntligt men hade också kunnat formuleras i skriftlig form, men det har jag inte ansett vara nödvändigt för denna studie (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 107). Enligt de direktiv som är från vetenskapsrådet (2002) kan informationen vara mer eller mindre detaljerad beroende på syftet med studien. Kravet uppfylldes genom att jag tydlig i information till deltagarna var tydlig med att deras identitet, förskola och ort skyddas och informerade samtliga om frågor som rör sekretess och publicering. Barnens identitet måste också skyddas. All känslig information har i transkriberingarna som gjorts anonymiserats och avlägsnats för att minska risken för att sekretess bryts (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 109). Det material som samlas kommer enbart att användas för studien ifråga och kommer inte vare sig sprids eller delas för annat bruk, i enlighet med Vetenskapsrådets direktiv. Detta delgavs även i samtyckesbrevet.

Resultat & Analys

Utifrån sammanställningen av informanternas svar har fyra olika diskurser genomgående tagit mest talutrymme i anspråk. Dessa diskurser har tagits ut med motiveringen att de hör ihop med hur det talas kring barns olika förutsättningar i förskolepersonals tal. Dessa kommer att redogöras för och presenteras var för sig. Diskurserna handlar alla om hur det talas om barn: *barn som rubbar flödet*, *barn vid övergångssituationer*, *barn som förbryllar och barn i behov av tidiga insatser*. Den diskurs som sammanfattningsvis framträder som mest dominant och konkurrerar om att bli rådande och hegemoniska diskuteras i diskussionsdelen. Alla citat i studien är ordagrant återgivna från den transkriberade texten och inga omskrivningar har gjorts. Informanterna har anonymiserats och kallas i transkriberingen för informant 1, 2 och så vidare.

Barn som rubbar flödet

Det som framkommer om barnen i den diskursiva praktiken är hur förskolebarnet i sin tillblivelse som subjekt måste erövra och behärska önskvärda kunskaper. Det kan handla om att inordna sig vissa regler och normer, införliva de som sina egna. Genom att underordna sig och acceptera underordnar barnet sig och konstrueras som exempelvis det kompetenta förskolebarnet som följer reglerna och delar gemensamma normer. De barn som inte följer reglerna och inte underordnar sig är barn som på olika sätt rubbar flödet.

Informant 1: ” [...] de följer inte samma mönster som merparten av de andra. Oftast handlar det om barn som på olika sätt rubbar flödet i samtal och aktiviteter. Barn med sämre impuls kontroll än genomsnittet gör ofta att pedagogen får avbryta sig eller tappar tråden [...]”

Eller som informant 4 uttrycker sig: [...] ”sådana (barn) som påverkar de andra barnen mest så att det blir konflikter både fysiskt och verbalt.” Informant 3 uppmärksammade också en andra grupp av barn: [...] ” de här barnen som inte syns eller hörs och tar för sig. Vem bryr sig om de? De är så bekväma för oss vuxna.” Informant 2 drar sig till minnes hur det såg ut runt åttiotalet: [...] ” de här barnen i behov av särskilt stöd... de fanns fast de hade inte de problem man har idag när du umgås med dubbelt så många när du har problem med sociala kontakter och allt det här. Alla blev sedda, även de jobbiga kunde få en personal för sig själv fast i den

gruppen. [...] Och så får man ju ingen hjälp om du inte har på papper att du har nån diagnos.... Det är ju så himla knäppt det också.”

Vid en närmare läsning av texten (Fairclough, 2010) framstår två tydliga tendenser i texten. Det första är barn som bryter mot normen och reglerna, har sämre impuls kontroll i motsats till merparten och för det andra barn som passiva och tillbakadragna. I relation till 'vanliga beteenden hos barn' åtskiljer sig dessa beteenden och skapar förvirring, oro och bekymmer hos personalen. I texten blir det synligt att sådana beteenden blir speciellt i den diskursiva praktiken eftersom de bryter mot de uppsatta normer som råder inom förskolan, för sätt att bete sig som barn, inom den sociala praktiken som verksamheten i förskolan följer. Den diskursiva kampen uppstår mellan barn som rubbar flödet och de som inte 'syns' eller 'hörs', eftersom de skapar bekymmer men på olika sätt. Denna diskursiva kamp mellan olika diskurser kolliderar med varandra då det kräver helt olika angreppssätt. Sista informanten pekar på en annan viktig punkt, nämligen antal relationer per barngrupp i kontrast till hur det såg ut under 80-talet. Fler barn per avdelning gör att personalen inte hinner med alla behov och olika förutsättningar som barnen har. Antal relationer och barngruppens storlek per avdelning är idag, enligt den sistnämnde ett problem.

Med Foucaults (2003) maktperspektiv som redskap blir målen i förskolan som diskursiv praktik att främja barns utveckling och lärande och fostra till goda och nyttiga medborgare. I texten framkommer att barns avvikelser uppfattas som avvikelser genom skillnaden som blir framträdande mot det som i den sociala praktiken uppfattas och konstrueras som vanligt.

När arbetslaget identifierat ett avvikande beteende tar de kontakt med specialpedagog, när metoder eller strategier som finns inte räcker till. Inom förskolan är det vanligt att observera och kartlägga barnet utifrån olika kategorier med målet att skapa kunskap om barnet. Dessa kategorier medverkar till att inom den sociala praktiken forma diskurser om barns utveckling som än idag både skapas och vidmakthålls.

Barn vid övergångssituationer

Rutiner i förskolan är till för att skapa ordning, de sätter gränser för vad som är tillåtet och inte tillåtet. Den som bryter mot dessa skapar oordning. Övergångssituationer innebär att som grupp gå från en aktivitet till annan allteftersom dagen fortgår, då verksamheten måste bedrivas enligt ett mönster som är förutbestämt. Det är också med Foucaults synsätt en disciplinering av barnet, där de ska göras fogliga för att kunna genomföra olika aktiviteter i viss ordning, som att ha samling, äta lunch, avsluta en lek med mera. Makten verkar genom den diskursiva praktiken genom de institutionella rutinerna och skapar barn men även vuxna som subjekt inom förskolans ram.

Informant 4 ger uttryck för när rutiner blir problematiska:

Det är med de här barnen som är utmanande det är väl framför allt övergångssituationer skulle jag säga att det kan vara svårigheter där vi behöver ha ett genomtänkt sätt på hur vi gör för att det inte ska... [...] I övergångssituationer och fria leken skulle jag väl säga att det blir som tydligast att dom här barnen som utmanar när det inte finns en tydlighet i vad man ska göra. Vi (vuxna) måste ligga steget före och berätta och ge extra tydliga instruktioner.

Informant 3 är inne på samma tankebanor: [...] ”För det är oftast i övergångarna mellan olika aktiviteter som det kan bli stökigt, när man går in, går ut, när man ska ha samling, äta mat. Och det är det som är det framgångsrika att förebygga och vara med innan.”

Informant 1: ”Vid byte av aktiviteter under dagen, övergångar och gärna då det innebär viss väntan. Eller när barnet inte riktigt hänger med och kan tillgodogöra sig aktiviteten eller de givna instruktionerna.”

Den pedagogiska verksamheten är reglerad efter vissa tidsramar, utomhusaktiviteter, samling, lunch, vila och frilek⁹. När barn bryter mot det förväntade beteendet skapar det problem, inte bara för barnet självt och personal men även för andra barn. Förskolepersonal har lyckats om de får barnen och rutinerna att fungera utan problem. I informanternas text talas det om övergångar, när barn inte förstår instruktioner, förebyggande insatser och vid den fria leken som kritiska hållpunkter. Den diskursiva praktiken påverkar den sociala praktiken och vice

---

⁹ en aktivitet som inte är planerad av förskolepersonal, barnen själva får bestämma vad de ska använda tiden till

versa och står därmed i ett dualistiskt förhållande till varandra, men påverkas även av andra diskurser och sociala praktiker så som olika styrdokument.

Makten kan vara hegemonisk och till viss del svag. När barn gör som de vuxna säger och rättar sig efter anvisningar de fått, blir makten hegemonisk och sammanhållande. Sedan finns det de barn som utmanar att makten ska ligga hos de vuxna. De tvingar på så sätt fram diskussioner om vad som är tillåtet och var gränserna går. Kompromisser kan nås i de fall där barn tillåts att förhandla. I denna mening skulle makt, i Foucaults anda, vara exempel på när makt är produktiv. Foucault anser att styrningsformer (fördelning av rummen och tidsramar) är en av de viktigaste formerna av styrning i såväl sociala som pedagogiska praktiker. Foucault lyfter även fram rummets organisation i sociala praktiker som villkor för människors subjektskapande. Rum och platser är diskursiva och bär således på föreställningar som maktrelationer.

Barn som förbryllar

De svårhanterliga barnen kräver på sitt sätt förändring, de utmanar de uppsatta ramarna och rubbar på så sätt ordningen. Dessa barn manar till diskussion och förändring, och så länge som ingen i arbetslaget uttrycker sig annorlunda och förändrar verksamheten så att det inkluderar alla kommer det alltid finnas motstånd. När problemfokusering förflyttas från det enskilda barnet till kollektivet innebär arbetssättet att arbetslaget måste förändra och omförhandla sin verksamhet.

Informant 1 beskriver tillvägagångssättet på följande vis:

Först brukar vi bara sätta oss i arbetslaget... så nu har vi ett litet issue här... vad gör vi åt det? [...] När det inte funkar bra då tar vi specialpedagogen som tittar igenom det vi har tänkt och kommer med lite extra tips och råd, kan vara med inne på avdelningen.

Informant 2 belyser detta utifrån ett annat perspektiv:

Vi har en specialpedagog som vi kan ringa till om vi behöver stöd. Och det är jättebra. Vi har använt det väldigt mycket och det har varit alla möjliga olika utmanande barn. Och då kan hon vara med och observera gruppen och sen även sitta ner och samtala för olika strategier och metoder för hur vi ska bemöta (barnet) när man kört fast. Jag tycker att

specialpedagogik är ju nånting som gynnar alla barn. Det tänket behövs i alla grupper, det behöver inte vara att det är nåt barn som har en diagnos.

En av utsagorna skiljer sig åt, här lyfts vikten av att ha ett medgivande från både barn och vårdnadshavare upp. Barnet blir i tillfrågad om sin medverkan och ses därmed som kompetent och medverkande subjekt i sitt eget liv. Det är också som citatet visar, även förskolepersonalens agerande som hamnar under förstoringsglasat, informant 4:

Vi har stor hjälp av specialpedagoger och arbetsterapeuter. Specialpedagog har med barns och vårdnadshavares medgivande, observerat barnet i grupp samt oss pedagoger och hur vi agerar kring barnet och i verksamheten i stort vad gäller planering och genomförande.

Informant 3 beskriver tillvägagången på följande sätt: ” Vi har en speciallärare anställd, som vi själva får ansöka om hjälp när vi behöver det, men vi tycker vi klarar oss själva. [...] Vi har även haft handledning av en speciell handledare (från BuP¹⁰) som vi fick mycket stöd och hjälp av kring hur vi ska tänka när det gäller de här barnen.”

Specialpedagogens kompetens framställs i informanternas text som betydelsefull i arbetslagets strävan att utveckla verksamheten. Däremot tas den kompetensen tillvara först efter att arbetslaget 'kört fast' eller när inga metoder eller strategier fungerat. Vidare talas det om observationer som en viktig del i verksamhetsutvecklingen. I texten uttrycks innebörden av begreppet, vilket förstärks med ytterligare förtydligande i form av hur man inte ska agera. Observationerna sammankopplas med reflektionerna och framhålls i talet om verksamhetsutveckling som viktiga. Inom denna diskurs framträder två olika tendenser, nämligen att specialpedagogisk handledning är något som gynnar alla barn, men som det framkommer av de andra utsagorna är det till för att diskutera strategier och metoder som arbetslag använder mot ett enskilt barn vars beteende är problematiskt. En kan enbart spekulera i om det problematiska beteendet är problematiskt för barnet självt, andra barn eller arbetslag.

---

¹⁰ När förskolan uppmärksammat att ett barn kan behöva särskilt stöd görs en pedagogisk utredning som i vissa fall skickas vidare till Barn- och ungdomspsykiatri. Därefter träffas vårdnadshavare och personal för handledning. De kan även vara i barngrupp och observera barnet.

Den specialpedagogiska handledningen ses av en informant som positivt för hela barngruppen men verkar ändå användas mest vid situationer när ett barns beteende förbryllar. I ett av talen framhålls vikten av ett medgivande både från vårdnadshavare och barn. När barnet inte gör det som förväntas av de och gör motstånd mot vuxenstyrning anses barnen vara svårhanterliga. Arbetslagets ambition är att inom ramen för förskolan som social praktik stödja och hjälpa barnet och det är i den viljan som barnet på samma gång blir ett objektifierat och transparent subjekt. Förskolan som diskursiv praktik har makt att tolka styrdokumentet som gör gällande att barn som tillfälligt eller varaktigt behöver extra stöd ska så erbjudas möjlighet till det. Specialpedagogens kunskap och kompetens använts i den sociala praktiken främst när ett barns beteende förbryllar eller då förskolepersonal har 'kört fast'. Den sista informantens utsaga kan tolkas som att handledningen som de fått är av någon utomstående, vilket tyder på att barnet ifråga fått eller ska få en diagnos. I annat fall beskriver informanten att de klarar sig själva.

Enligt Foucault är det bildningsreglerna inom en diskursiv formation som bestämmer vad som får uttryckas och av vem. Diskurser har makten att ge stöd åt vissa kunskaper, men inte andra och visar på vilka som kan yttra sig med auktoritet. En specialpedagog eller förskolepersonal för den delen som uttalar sig angående ett barn kan så göra utifrån den position den innehar. Utifrån Foucaults teori om makt kan den kunskap som specialpedagoger och arbetslag besitter och det de tror sig veta om barnets bästa mynna ut i ett beslut där ett maktutövande blir synligt.

Barns behov av tidiga insatser

För att ge alla barn med olika behov en stödjande verksamhet och inte enbart anpassad verksamhet finns olika lösningar, främst handlar det om ett demokratiskt förhållningssätt. Genom att arbeta demokratiskt och inkluderande så motarbetar förskolepersonal att barn med särskilda behov exkluderas från de övriga barnen. Genom att inta ett demokratiskt och inkluderande planering inom den pedagogiska verksamheten kan de individuella anpassningarna gynna hela barngruppen och ett problemfokus på det enskilda barnet minska ut.

Så här beskriver informant 2 arbetsgången:

Jag skulle säga att alla barn har olika förutsättningar eftersom de alla är olika individer. Kartläggning av verksamheten. Anpassning sker genom inkluderande planering. En rutinsituation/aktivitet i taget. Hur gör vi och varför? Vilket resultat får vi då och vad behöver vi ändra och hur för att få ett annat resultat.

Informant 1 beskriver:

Jag är av den fasta övertygelsen att när man är där runt 4–5 år så har man lagt sin norm och värdegrund sen är det lite svårt [...] Vi måste vara rörande överens att det här är det nolltolerans på, det här uppmuntrar vi, det här ska vi förstärka mera och det ska vi försöka få lite bort så [...]” För jag kan inte göra på mitt sätt och du på ditt sätt.”

Informant 4 diskuterar insatser utifrån nyttan för kollektivet:

Finns ju vissa barn som kräver mycket mera som man får lägga mer tid på för att det ska bli mycket bättre för alla andra också. ”[...] Ju mer kunskap man har desto mer ser man hos barnen och kan ha en bättre förståelse för varför barn reagerar som de gör [...]” Man kan inte göra på ett sätt och det funkar för alla, utan man måste kunna se vad det är som gör att det inte fungerar och när det fungerar.

Informant 3 beskriver det framgångsrika i arbetet med barn som behöver extra:

När det gäller de här barnen som behöver lite extra så är det ju det att man måste vara närvarande och med och känna de väl så man ser nu avleda innan det blir nånting som går snett. ”[...] och det är det som är det framgångsrika att förebygga och vara med innan [...]”

I texten framkommer begrepp som inkluderande planering, kartläggning av verksamhet, norm och värdegrund, kunskap och förståelse för barnets agerande och förebyggande insatser. Förskolepersonal och i första hand förskollärare ansvarar för att skapa en miljö i verksamheten som passar alla barn. Det är verksamheten och arbetssättet som ska kartläggas och inte individuella barn. Att vara med och närvarande som en av informanterna uttrycker sig, innebär att beroende på vad situationen kräver antingen ta ett steg tillbaka eller inta en aktiv position. Detta blir med Foucaults begrepp att den övervakande blicken alltid är närvarande, beredd att styra barnet mot goda och önskvärda beteenden som leder till positiv utveckling. Övervakning sker inte bara genom att vara närvarande, utan även genom att bygga upp kunskaper om barnet, som en annan informant förklarar, genom att lyssna och samtala med de. Genom att ha en gemensam värdegrund och norm kan barn tillägna sig det önskvärda beteendet. För Fairclough

är utgångspunkten att texter påverkar den sociala praktiken och att det är grundläggande för att förstå och ifrågasätta den. Den övervakande blicken kan liknas vid panopticism (Foucault, 2003) genom att barn aldrig vet när de är övervakade, vilket leder till att de reglerar sitt beteende och kroppar. Faircloughs kritiska diskursanalys är kritisk i den bemärkelsen att den vill synliggöra de maktförhållanden som upprätthålls i den diskursiva praktiken med målet att individer ska få insikt i det sammanhang de befinner sig i genom att bli kritiskt språkmedvetna och på så sätt kunna förändra den.

Diskussion

I sökandet efter en hegemonisk diskurs har jag studerat uttalanden som framstår som starka och därmed konkurrerar om tolkningsföreträde. Liggande studie ska med de teoretiska utgångspunkter den utgår från ses som en konstruktion och att det utifrån resultatet inte går att fastställa hur förskolor som informanterna arbetar på ser ut.

Den första diskursen visar hur förskolebarn i den diskursiva praktiken i sin tillblivelse som subjekt måste erövra önskvärda kunskaper, att anamma de regler och normer som finns i förskolan som social praktik. Palla (2011) menar att konstruktion av det speciella sker i förhållande till måttlighet, det gäller som barn att varken framstå som 'för mycket' eller 'för lite' i sina uttryck. När barn, som de beskriver i första diskursen, inte följer samma mönster, eller rubbar flödet, som påverkar andra barn negativt så skapar det bekymmer och problem för arbetslag, andra barn och i förlängning sig själva, som jag tolkar informanterna. Detsamma gäller de barn som med Pallas beskrivning är 'för lite' i jämförelse med andra barn. Palla studie visar att det kan finnas utrymme för olikheter så länge beteendet inte är för udda, långvarig eller ersätts med ett nytt avvikande beteende, samtidigt som gränserna för det avvikande är flytande och kan förhandlas, förskjutas eller förändras.

När barn hamnar i konflikter både fysiskt och verbalt eller drar sig undan, som det framkommer i informanternas text är det enligt Greene (2016) därför att de saknar de färdigheter som krävs för att inte vara utmanande. Han menar bestämt att barn uppför sig väl om de kan. Hejlskov (2009) definierar problemskapande beteende som något som skapar problem för personer i omgivningen. Informant 2 menar att barn i behov av särskilt stöd inte hade samma problematik som de visar prov på idag, och att menar att det har att göra med barngruppens storlek och att förskolepersonal helt enkelt inte hinner med alla olika behov. Lutz (2006) skriver att

decentralisering och ekonomiska nedskärningar är idag en bidragande orsak till att barn skiljs ut för att på så sätt få mer resurser till verksamheten.

I diskurs två pratar informanterna om när rutiner blir problematiska. Informanter pekar på övergångssituationer, när en rutinsituation tar slut och en annan tar vid, som kritiska hållpunkter. Deras strategier utgår från tydlighet, förebyggande åtgärder och förståelse av givna instruktioner. Palla (2011) skriver om ett synsätt där förskolepersonal genom styrning ges kontroll. Styrning sker med hjälp av miljön, rutiner och material, att lära barn att styra sig själva är en viktig del av synsättet. Förskolepersonal riktar blicken mot vad barnen gör, kan och hur de är. Nordin – Hultman (2004) menar att en förutsättning för att alla barns olikheter ska rymmas i förskolan, krävs att de pedagogiska miljöerna kännetecknas av fler arbetssätt och handlingsmönster, där tid och rum inte är lika reglerade. Hon påstår vidare att barnen inte är på ett speciellt sätt, utan blir på olika sätt i relation till de normer och möjligheter som de olika miljöerna och aktiviteterna utgör.

Övergångssituationer kräver förhandling, då barn ofta inte vill avbryta leken för att gå in, eller för att äta lunch, ha samling med mera. Arbetslag planerar verksamheten, oftast utifrån barns intressen och idéer. Vuxna har makten att bestämma vilka förslag som ska tas tillvara på och vilka som ska förkastas. Arbetslag har ibland en oro att om barnen tar initiativ och tillåts vara delaktiga i större grad kommer det att mynna ut i kaos. Arbetslag med det förhållningssättet kommer att ha svårt att förändra och fortsätter okritiskt med sitt arbetssätt, vilket leder till att det blir svårare för barn att få igenom det som de anser vara önskvärt och meningsfullt. Förändras ingenting kommer de vuxnas makt att vara oemotsagd, även om det i barngruppen finns vissa barn som gång efter annan kommer att protestera, sker inte förhandlingar i tillräcklig hög grad för att de ska anse sig själva eller uppleva sig vara delaktiga.

Styrning är en form av maktutövning över en individ eller grupp. De som har makten har ett syfte som den vill att de styrande ska uppnå. För att så ska ske måste de som lyder under maktutövningen acceptera det. Med Pallas ord, handlar styrning i slutändan om att den styrde en dag ska kunna styra sig själv. Makt behöver inte vara destruktiv som Foucault ser det kan den vara produktiv, makten kan utmanas, men utan det rubbar balansen med att arbetslaget styr verksamheten. Arbetslaget blir i förhållande till ett hegemoniperspektiv starkare av att hålla sig till samma sätt att tala, samma regler, samma förhållningsätt, med andra ord uttryckt genom att tala och agera efter samma diskurs. Hegemonin blir av att arbetslaget upprätthåller maktordning samtidigt som de inte tillåter att ideologierna blir för många säkerställer arbetslaget att

hegemonin består och de behåller makten över barnen. Hegemonin kommer att möta motstånd och utsättas för prövningar då de barn som utmanar kräver förhandling och delaktighet. För att utmana de dominerande diskurserna måste arbetslag ta avstånd från de sociala praktiker och regler i den rådande diskursen som avgränsar vår kritiska förmåga och kunskap.

Inom diskurs tre diskuterar informanterna strategier och metoder när arbetssättet inte ger önskad resultat. För det mesta är arbetsgången sådan att arbetslag tillsammans reflekterar, det är viktigt att visa en enad front utåt. Specialpedagog kopplas in i då arbetslag 'kört fast'. Specialpedagog är en resurs som förskolor har tillgänglig och används nästan uteslutande när ett eller flera barn på olika sätt utmanar ordningen. En av informanterna skiljer sig åt och utmanar. Här kopplas specialpedagog in först efter ett medgivande av barnet och vårdnadshavare. Barnet ses som kompetent och medverkande subjekt i sitt eget liv. Palla (2011) för fram att förskollärarna ska hitta strategier för att stötta barnet så att det inte utmärker sig i gruppen, vilket leder till att barnet fungerar bättre i gruppen. Hennes önskan är att förskolan verksamhet ska utgå från att varje barn är unikt, ett arbetssätt som skulle låta varje olikhet få plats. I en artikel visar Kurki, K., Järvenoja, H., Järvelä, S., & Mykkänen, A. (2016), att om förskolan snabbt sätter in strategier och metoder i ett tidigt skede, för att reducera och stimulera barns behov kan hjälpa barnet att lyckas bra även i skolan.

I sista diskursen diskuterar informanterna sin syn på tidiga insatser, detta görs på lite olika sätt. En av informanterna lyfter fram barns olika förutsättningar och menar att det inte är mer konstigt än att de alla är olika individer, genom inkluderande planering och kartläggning av en rutinsituation/aktivitet i taget försöker de kartlägga verksamhetens brister. Nästa informant menar att eftersom barns norm och värdegrund redan har fått fäste runt 4–5 år gäller att det råder konsensus inom arbetslag kring arbetssätt, i ett tidigt skede. Kunskap om det enskilda barnet är något som en annan informant lyfter fram som viktigt och menar att det är nyckel till att förstå varför barnet beter sig som den gör. Slutligen menar sista informanten att det framgångsrika är att vara närvarande och att arbeta förebyggande. Individuella lösningar för barn kan, menar Lutz, vara till nytta för övriga barn i gruppen likväl och syftar på lösningar och anpassningar av miljö som leder till en mer inkluderande pedagogik och problemet flyttas från barnet till verksamheten. I likhet med Lutz för Palla (2011) fram att förskollärarna ska försöka göra individuella lösningar där man anpassar situationen och verksamheten för att stötta barnet så att det inte utmärker sig och inte tvärtom, vilket leder till att barnet fungerar bättre i gruppen.

Förskolan har den diskursiva makten att definiera vem som konstrueras som speciell och hur detta speciella ska handskas med. Formuleringen av förskolans uppdrag kan vara svår att tolka. Styrdokumenten slår fast att verksamhetens utformning ska utgå från en helhetssyn på barnet, dess behov och anpassas efter alla barn. Salamandeklarationen slår fast att en pedagogik som anpassas till barnets behov, snarare än att barnet ska anpassa sig i enlighet med i fastställda antagande bättre kan komma alla barn tillgodo. Ett poststrukturalistiskt perspektiv med ett Foucault diskursanalytiskt angreppssätt – som liggande studie vilar på – och utifrån antagandet att språk i allra högsta grad medverkar till hur människor socialt konstituerar och förändrar sin verkligen hoppas jag kunna bidra till att öppna upp för reflektion och andra sätt att tala än det som inom förskolan utmärkt sig som dominerande och normativ.

Slutsats

Här tänker jag knyta tillbaka till syftet och frågeställningen och huruvida jag har lyckats besvara de. Jag kommer även att sätta resultaten av undersökning i ett större sammanhang och koppla till tidigare forskning. Det här kapitlet avslutas med en metoddiskussion samt förslag på vidare forskning.

Syftet med studien har varit att ta reda på hur barn skapas som subjekt i förskolepersonals tal kring barns olika förutsättningar och behov. Syftet har därefter mynnat ut i två frågeställningar. I analysresultatet ser vi att förskolepersonalens tal ger upphov till flera diskurser (alla presenterad under varsin rubrik) kring hur barns olika förutsättningar och behov tolkas och ges betydelse, där kategorisering av barn är något som sker i praktiken trots goda intentioner.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) påstår att det i alla diskurser finns positioner angivna som subjektet kan anta och att det till positionerna knyts vissa förväntningar om hur subjektet ska uppföra sig och vad som kan eller inte kan sägas. Foucault lyfter fram att diskurser sänder ut olika positioner som subjekten bör eller kan ta. Inom förskolan som en social praktik förekommer flera olika diskurser som samtidigt kämpar om att positionera sig inte bara på en plats av en diskurs, utan på flera platser av flera rådande diskurser. Subjektet måste således genomgå samma process och positioneras inte bara på en plats utan flera platser och diskurser. Utifrån ett diskursivt perspektiv bestämmer positionerna i sin tur hur litet eller stort handlingsutrymme som subjektet har eller inte har. I flera av informanternas uttryck av barns olika behov och förutsättningar samt de metoder och strategier som tillämpas finns en del ord

som är gemensamma och kan beskrivas inneha viss objektivitet, medan de i andra hänseenden skiljer sig åt och får betraktas i mer subjektivt perspektiv. Fairclough skriver att vad ett ord, signifikant, kopplas ihop med, signifierar, är godtyckligt och mer en fråga om socialkonvention beroende på socialkontext.

Analysresultatet visar att barns olika förutsättningar och behov ger olika diskurser kring hur det talas om barn. Barnsyn och kunskaper om barns olika förutsättningar är något som det behövs mer kunskap om och diskuteras, som resultatet visar. Utifrån de diskursiva utsagorna som framträder i analysdelen anser jag att liggande studie bidrar till att öppna upp för andra perspektiv än de rådande. En verksamhet som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, har störst chans att lyckas.

Metoddiskussion

Undersökningen genomfördes genom intervju med 4 personer som arbetar på olika förskolor med olika lång erfarenhet. Innan intervjuerna genomfördes studerade jag aktuell forskning och vetenskapliga artiklar och ett försök att tillägna mig en god teoretisk kunskap som är aktuell för studien. Intervjupersonerna fick frågorna i förväg och inga följdfrågor ställdes under själva intervjun. Då syfte med studien inte är att leta ”fel” eller ”rätt” har materialet bearbetats utifrån en inställning där diskurser som framkommit betraktats inom den diskursiva praktiken. Strävan har varit att lyfta fram olika diskurser utifrån utsagorna som personerna i studien ger uttryck för då dessa är bärare av olika diskurser som finns inom förskolan.

Materialet har bearbetats utifrån en inställning där diskurser betraktats inom den diskursiva praktiken. Syftet med studien är inte att leta ”fel eller rätt”, inte heller att ge en heltäckande bild av vad som är norm eller värdering. Min strävan är att lyfta fram olika utsagor som personerna i studien ger uttryck för då dessa är bärare av olika diskurser som råder inom förskolan som diskursiv praktik.

Avsikten med studiens poststrukturalistiska perspektiv är att synliggöra och därmed bryta med formuleringar som tenderar att bli fastslagna. Diskursanalytiker är vidare inte intresserade av det ontologiska, läran om det som är sant verkligt, kopplat till denna studie innebär det med andra ord att det inte går att fastställa att barnen utmanar i någon objektiv mening utan endast vilka diskurser som finns kring en specifik grupp barn i förskolan.

Hade ett annat perspektiv valt hade resultatet säkert sett annorlunda ut. Nu i efterhand undrar jag om inte underlaget hade blivit annorlunda om jag intervjuat arbetslag i grupp, eller om jag ställt följdfrågor. Arbetet med denna studie har lett mig till att reflektera över hur jag bemöter barn inom ramen för verksamheten. Jag har flera gånger haft anledning att kritisk granska hur jag är med och bidrar till de olika diskurser som intar en hegemonisk och kämpar om tolkningsföreträde.

Vidare forskning

Under arbetets gång har särskilt en fråga väcks som behöver studeras närmare. Förskolepersonalen har haft anledning att ta stöd av specialpedagog för att finna strategier och metoder för att reducera problemskapande beteende hos barn, samtidigt som de lyfts fram att specialpedagogik är något som gynnar alla barn. Huruvida det finns kunskapsluckor kring arbete med barn som på olika sätt utmanar låter jag vara osagt. Men det förefaller som att det som saknas är ett arbetssätt som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Förslag på vidare forskning:

Hur definieras specialpedagogik och vilka innefattas samt utesluts ur den?

Har förskollärare den kompetens som krävs i förhållande till barn i behov av särskilt stöd?

Är specialpedagogik till för alla barn i en förskola?

Referenser

Heywood, Colin (2005). *Barndomshistoria*. Lund: Studentlitteratur

Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity

Fairclough, Norman (2010). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. 2. ed. Harlow: Longman

Foucault, Michel (2002). *Vetandets arkeologi*. [Ny utg.] Lund: Arkiv

Foucault, Michel (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. 4., översedda uppl. Lund: Arkiv

Key, Ellen (1900). *Barnets århundrade: studie*. 2. Stockholm: Bonnier

Kroksmark, Tomas (red.) (2014). *Förskola på vetenskaplig grund*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Kurki, K., Järvenoja, H., Järvelä, S., & Mykkänen, A. (2016). How teachers co-regulate children's emotions and behavior in socio-emotionally challenging situations in day-care settings. *International journal of educational research*. [Elektronisk resurs]. (1986-). Oxford: Pergamon Press, s. 76-88.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Neumann, Iver B. (2003). *Mening, materialitet, makt: en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Nordin-Hultman, Elisabeth (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Diss. Stockholm: Univ.

Patel, R., Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [rev] uppl. Lund: Studentlitteratur

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*.
Lund: Studentlitteratur

Tryckta källor:

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002).

Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet:

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Konventionen om barnets rättigheter - med strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige
[Elektronisk resurs]. (2014).

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kb:dark-3765173>

Palla, Linda (2011). *Med blicken på barnet: om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. Diss. Malmö: Lunds universitet, 2011

Tillgänglig på Internet: <http://dspace.mah.se/handle/2043/12151>

Svenska Unescorådet, 2/2006, *Salamancadeklarationen och Salamanca + 10*, s. 17

<http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/09/Salamancadeklarationen-och-Salamanca-+-10-ersätter-1-2001.pdf>

Sverige, Skolverket, *Lpfö98- reviderad 2016*, s. 5

Sverige, Skolverket, *Allmänna råd för förskola 2017*, s. 22

Stockholm 2017-10-10

Bilaga

Information om examensarbete inom specialpedagogik

Jag är student på det erfarenhetsbaserade förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver jag ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och mitt kommande yrke som förskollärare. Jag vill med min studie försöka fånga upp de svårigheter som kan finnas med att bemöta barn i förskolan som på olika sätt utmanar.

För att samla in material till studien skulle jag gärna vilja besöka dig. Jag skulle då vilja intervjua dig som är förskolepersonal på din enhet. Jag kommer att använda mig av en bandspelare samt anteckningsblock. Varje intervju kommer att ta cirka 35 minuter.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet oidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill jag be om medgivande för ditt deltagande i studien. All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats.

Kontakta gärna mig eller min handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,
Ali Kanni

Ali Kanni
Ali01.kanni@student.sh.se

Handledare:
Linda Murstedt
Södertörns högskola
linda.murstedt@sh.se

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat som förskollärare?
2. Hur skulle du beskriva din barngrupp?
3. Finns det barn med olika förutsättningar som kräver olika mycket uppmärksamhet. Hur tar detta sig uttryck?
4. Vad har ni för strategier/metoder i arbetslaget för detta?
5. Har ni behövt anpassa verksamheten på något sätt? Och hur?
6. Får ni stöd av andra yrkesgrupper? Hur då? Och vad för stöd rör det sig om?
7. Hur pratar ni i kollegiet med varandra kring barn med olika förutsättningar?
8. Vad har ni för typ av möten? Och hur ofta?
9. Vad diskuterar ni på dessa möten?
10. Kan du nämna situationer då barnet kräver extra uppmärksamhet?
11. Kan du beskriva ett bra möte med ett barn som krävt extra stöd?
12. Vad var det i just det mötet som var framgångsrikt?
13. Har du varit med om ett möte med ett barn som varit svårt?
14. Vad tror du bidrog till att det mötet inte lyckades?
15. Hade du kunnat agera annorlunda?
16. Finns det något som Ni skulle behöva utveckla/ändra för att bättre möta upp barn som behöver extra stöd?